

NEKADAŠNJI BENEDIKTINSKI SAMOSTAN NA MLJETU

religioznu, gospodarsku i kulturnu ulogu značajan je doprinos benediktinaca i u likovnim umjetnostima, osobito u doba predromanike i romanike, a posebno na području arhitekture, skulpture, zidnoga i knjižnoga slikarstva. Posebno značajnu ulogu odigrali su samostani Sv. Krševana (njegov skriptorij) i Sv. Marije u Zadru.

U Vojvodini je bilo nekoliko važnih benediktinskih opatija: Sv. Dimitrije u Mitrovici (1057), Sv. Benedikt u Petrovaradinu, Sv. Križ u Mundelosu (1297), Sv. Grgur u Grgurevcima (1247), Sv. Stjepan u Bonoštru (1145) i dr.

U Boki kotorskoj bilo je 15 samostana, od kojih je najvažniji bio Sv. Juraj na otočiću pred Perastom. Na crnogorskom primorju djelovalo je 20-ak opatija i samostana s najvažniji su bili: Sv. Marija na Ratcu kod Budve (XV. st.), Sv. Srđ na Bojani (1100), Sv. Nikola na Bojani (XI. st.).

LIT.: *I. Ostojić*, Benediktinci u Hrvatskoj, I–III, Split 1963–65.

A. Bad.

BENEŠIĆ, Jelka, kiparica i slikarica (Ilok, 13. XI. 1909 – 22. VI. 1992). Nakon studija na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (1932) uči kiparstvo na akademijama u Varšavi (F. Strykowski) i Zagrebu (R. Frangeš-Mihanović, F. Kršinić); diplomirala 1939. Bavila se pedagoškim radom; u kasnijim godinama slikala lirske akvarele i modelirala realistične portrete (*J. Benešić, A. Jakšić, D. Pinterović*).

BENEŠIĆ, Živko, graditelj (u XV. st.). Radio u Dubrovniku i drugim područjima Republike. God. 1424. radi u Baru za svećenika Dinka Kurijacija. S I. Petkovićem gradi 1428. kuću Marinu i Nikoli S. Buniću u Kuni na Pelješcu.

LIT.: *C. Fisković*, Naši graditelji i kipari XV i XVI stoljeća u Dubrovniku, Zagreb 1947, str. 88, 101. — *Đ. Bošković*, Stari Bar, Beograd 1962, str. 25. — *V. Đurić*, Dubrovačka slikarska škola, Beograd 1963, str. 260.

BENETOVIĆ (Benetević), Martin, književnik i slikar (Hvar, ? – Venecija, 1607). God. 1599. naslikao je ciklus prizora iz Kristove muke na koru franjevačke crkve u Hvaru. Radio ga je vjerojatno prema grafičkim predlošcima.

LIT.: *D. Berić*, Slikarski opus hvarskog komediografa Martina Benetovića, Prilozi povijesti otoka Hvara, II, Hvar 1962. — *K. Prijatelj*, Ciklus slika Martina Benetovića u Hvaru, Čakavska rič, 1974, 2.

BENEVENIA, Lorenzo, povjesničar (Zadar, 1. VII. 1849 – 7. XII. 1914). Nakon školovanja u Zadru i Beču trideset je godina srednjoškolski profesor u Zadru, Puli i Trstu. Pisao je o povijesti Zadra, njegovim spomenicima i slikarima.

BIBL.: *L'abbazia e il Castello di Monte San Michele d'Ugliano*, Annuario Dalmatico, 1884; *Paolo Veronese, sua vita e sue opere*, Scintille, 1888–89, 5; *A proposito di alcune iscrizioni lapidarie venete in Zara*, Annuario Dalmatico, 1890; *Un pittore zaratino*, Il Dalmata, 1893, 78; *Di Zorzi Ventura, pittore zaratino e del suo casato*, Rivista dalmatica, 1907–08, 1; *La chiesa di San Francesco di Zara*, ibid., 1911, 2.

R.

BENEVENTANA, vrsta lat. pisma koje se upotrebljavalo u J Italiji i na hrv. obali od kraja VIII. do XIII. st., ponegdje i do XV. st. Ime je dobila po Beneventu gdje je i nastala u benediktinskim samostanima. Postoje dva tipa: *obli* i *uglasti*. Uglasti oblik je bio u upotrebi u Monte Cassinu i ponegdje u Dalmaciji, dok je obli bio njegovan na cijeloj hrv. obali, posebno u skriptoriju Sv. Krševana u Zadru. Sačuvalo se više iluminiranih rukopisa pisanih beneventanom: Večenegin, Osorski, Rapski i Trogirski evanđelistari, kartulari Sv. Petra i Sv. Marije, Splitski psaltir, te brojni veći ili manji fragmenti; neki od njih čuvaju se u našim zbirkama, dok ih je veći broj u inozemstvu.

A. Bad.

BENGER, Nikola, povjesničar (Križevci, 1695 – Lepoglava, 1766). Pavlin, profesor filozofije i teologije u Lepoglavi. Pisao pretežno povijesna djela u kojima donosi podatke o kulturnim spomenicima, majstorima lik. umjetnosti i književnicima. Njegovi su radovi posebno važni za poznavanje razvoja i djelovanja pavlinskoga reda u Hrvatskoj.

BIBL.: *Regina Martyrum*..., 1730 (o crkvi Majke Božje Koruske kod Križevaca); *Annalium ... ordinis fratrum eremitarum s. Pauli*..., Požun 1743; *Catalogus auctorum ... ordinis s. Pauli* (u rukopisu); *Chronotaxis monasteriorum ordinis ... s. Pauli* (arhiv HAZU); *Synopsis historico-chronologica monasterii Lepoglavenensis* (arhiv HAZU).

LIT.: *V. Klaić*, Nikola Benger, Hrvatska, 1906, 107 i 108. — *A. Cuvaj*, Građa za povijest školstva, I, Zagreb 1907.

I. Bh.

BENKO IZ SOČERGE, graditelj i klesar (XV. st.), rodom iz Sočerge kraj Buzeta. S Jakšom iz Sočerge izgradio je 1461. zvonik u Predloki kraj Črnoga Kala blizu Kopra (zabilježeno na glag. natpisu). Gradio je 1463. crkvu Sv. Antuna u Vrhu kraj Buzeta. U svakoj od tih crkava postoji i kamena kustodija na kojoj se potpisao glagoljicom. Posjedovao je dobru zanatsku izobrazbu, dok mu je umjetnički izraz u oblikovanju ljudskih likova pučki naivan.

LIT.: *Lj. Karaman*, O srednjovjekovnoj umjetnosti Istre, HZ, 1949. — *E. Ceve*, Srednjeveška plastika na Slovenskem, Ljubljana 1963. — *V. Ekl*, Dva srednjeveška istrska mojstra, Slovensko morje in zalede, Koper 1977.

Ma. Š.

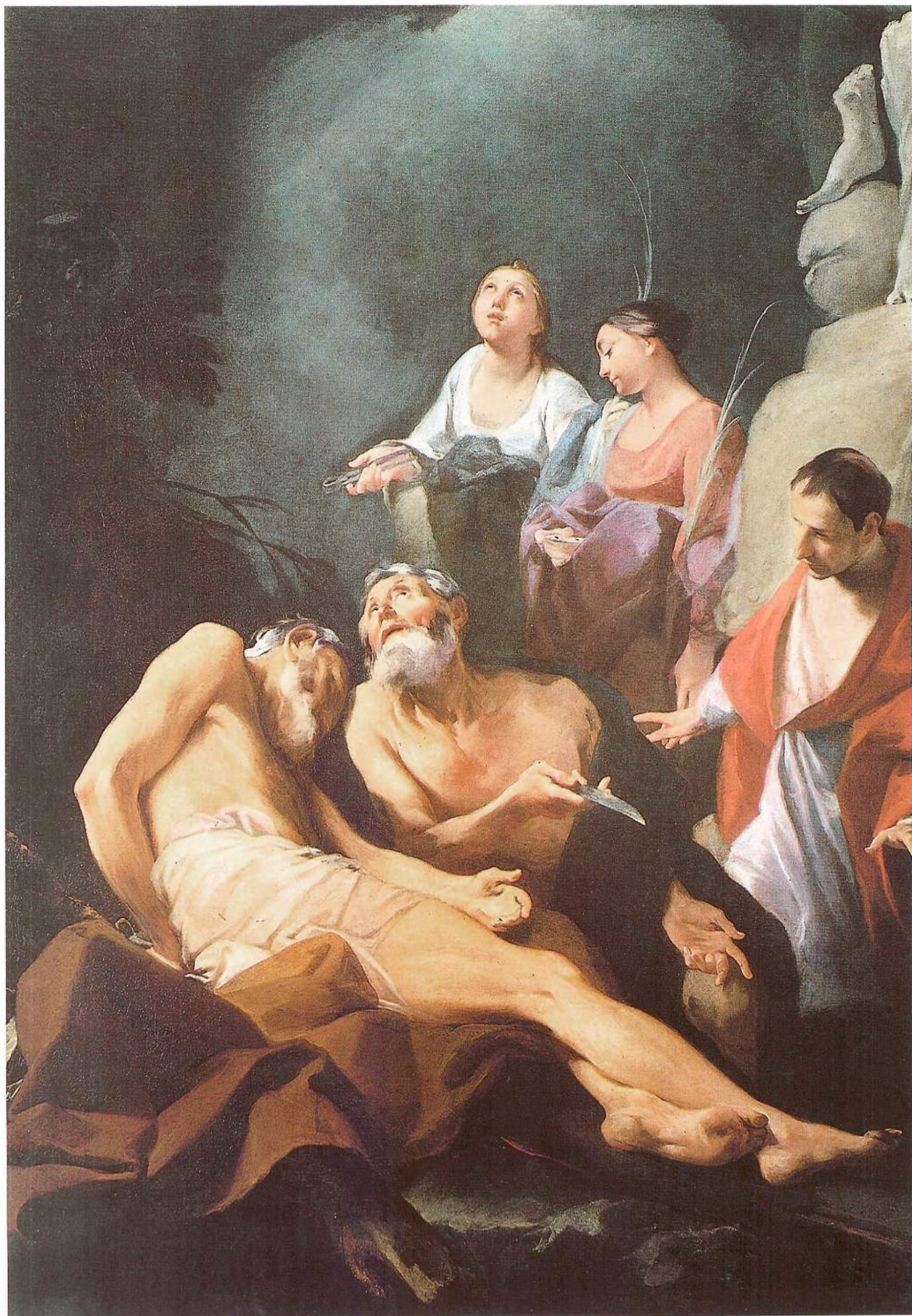
BENKOVAC, gradić u Ravnim kotarima. Ime je dobio po hrv. knezovima Benkovićima koji se spominju u XV. st. Kaštel ima visoku kulu četvrtasta tlocrta i dvije kružne kule na uglovima. God. 1527. osvojili su ga Turci. Od sred. XIX. st. pod kaštelom se razvija trgovište. U blizini je crkva Sv. Antuna iz 1743.

LIT.: *Ž. Ivanković*, Postanak i razvitak Benkovca, Benkovačka kronika, 1953, 1. — *A. Sabljak*, Izvještaj o konzervatorskim radovima na Kaštelu u Benkovcu, Godišnjak zaštite spomenika kulture u Hrvatskoj, 1976–77, 2–3.

I. Pet.

BENKOVIĆ, Federiko, slikar (? 1677 – Gorica, Italija, 8. VII. 1753). Mjesto Benkovićeva rođenja nije utvrđeno (Omiš, Šibenik, otok Brač, Verona, Venecija); pripadao je bračkoj i hvarskoj plemićkoj obitelji »Bankovich alias Baloi«. Učio je slikanje u Veneciji i Bologni (1695) kod C. Cignanija, kome je, izgleda, pomagao i pri slikanju kupole katedrale u Forliju. Iz toga razdoblja potječe najstarija njegova slika *Junona na oblacima* u Forliju (palača Orselli-Foschi). U Bologni je vjerojatno upoznao i slikarstvo G. M. Crespija, koji je svježinom kolorističke materije, novom interpretacijom svjetla i realističkim pojedinostima očito ostavio na Benkoviću dubok dojam. R. Pallucchini je čak postavio hipotezu po kojoj bi B. bio autor pale *Gospe od Karmena sa svecima* u župnoj crkvi u Bergantinu, prije pripisivane G. M. Crespiju.

Oko 1710. ponovno se javlja u Veneciji ali su djela iz toga razdoblja (koja su imala velik utjecaj na mladog Tiepola) nestala. Nešto prije 1716. dobiva narudžbu i radi četiri slike za dvorac u Pommersfeldenu njem. kneza-izbornika F. Lothara von Schönborn. To su *Apolon i Marsija* (danas izgubljena), *Hagara i Ismael u pustinji*, *Žrtva Ifigenijina* (obje u Pommersfeldenu) te *Žrtva Abrahamova*, koja se vjerojatno može identificirati sa slikom u Strossmayerovoj galeriji u Zagrebu, a možda je i njezina kasnija varijanta (zbog naglašenog utjecaja Piazzette). Ti radovi pripadaju najboljim Benkovićevim djelima, premda se u njima osjećaju utjecaji G. M. Crespija i Piazzette. Njihova se izvornost ogleda u produhovljenim fizionomijama i izduženim likovima, u snažnim kontrastima svjetla i sjene, u dramatičnosti pokreta, u dijagonalno postavljenim likovima i u karakterističnoj skali boja u kojoj prevladavaju ljubičasti, žućkasti, modri, smeđi i rumeni tonaliteti. U trećem desetljeću XVIII. st. ponovno je u Veneciji gdje ostaju neshvaćena njegova »tragična nokturna« (R. Pallucchini). U to vrijeme nastaju oltarne slike: *Sv. Franjo Paulski* (1724, Crema, Sv. Trojstvo), *Polaganje u grob* sa skupinom svetaca (Borgo San Giacomo, crkva del Castello), *Bl. Petar Gambacorti iz Pise* (oko 1725, Venecija, Sv.

F. BENKOVIĆ, Sv. Andrija na križu okružen svecima. Senonches kraj Chartresa, župna crkva

F. BENKOVIĆ, *Žrtva Ifigenijina*, Dvorac Pommersfelden u Njemačkoj

Sebastijan). Ta se djela ističu izrazitim osobnim crtama, a posebno nervoznim potezima kista koji odaju utjecaj Magnasca. Snažni kolorizam, mistični ugođaji i produhovljenost likova karakteriziraju oltarnu sliku

I. BENKOVIĆ,
*Djevojka u
naslonjaču*

u Borgo S. Giacomo, dok oltarnu sliku u Veneciji odlikuju dramatska osvjetljenja i tamna smeđe-maslinasta skala. God. 1733. imenovan je dvorskim slikarom F. Carla von Schönborna — biskupa Bambergera i Würzburga. Za kapelu Rezidencije u Würzburgu naslikao je oltarne slike *Uznesenje Bl. Djevice Marije* i *Arhanđeo Mihovil* (koje će poslije zamijeniti Tiepolovi radovi), a za samu Rezidenciju kompozicije *Mojsije i Aron pred faraonom*, *Jakov i Rahela*, *Žrtva Jeftina* i *Salamunov sud* (nestale). Sačuvane fotografije otkrivaju u njima nove sastavnice Benkovićeve slikarstva, širok arhitektonski okvir, diskretnije svjetlosne kontraste, difuznija osvjetljenja i melodramatske naglaske. U tomu razdoblju slikari austr. i susjednih zemalja upoznavaju Benkovićevo slikarstvo koje im je »nordijskom« komponentom bilo blisko, a svojom mletačko-bolonjsko-lombardskom sintezom otvaralo nove mogućnosti boje i upotrebe svjetla (P. Troger, F. A. Maulpertsch, F. K. Pálko). Pred kraj života povlači se u dvorac porodice Attems u Gorici gdje i umire. Oko Benkovićeve života, a osobito oko njegova kasnog opusa postoji još niz otvorenih pitanja. Njegovo slikarstvo ostalo je dugo vremena neshvaćeno i tek je novija povijest umjetnosti uočila njegove prave vrijednosti. Danas se smatra umjetnikom izrazite izvornosti i izvanrednom pojavom u slikarstvu tal. settecenta.

LIT.: R. Pallucchini, Federico Bencovich, Rivista d'arte (Rim), 1930, 3. — *Isti*, Contributo alla biografia di Federico Bencovich, Atti del Reale Istituto veneto di scienze, lettere ed arti, 93, Venezia 1933—34. — *Isti*, Profilo di Federico Bencovich, La critica d'arte (Firenze), 1936. — F. Wittgens, Un nuovo dipinto di Federico Bencovich, ibid., 1938. — K. Prijatelj, Federico Benković, Zagreb 1952. — C. Fisković, Tragom Federika Benkovića, Anali—Dubrovnik, 1954. — G. Gamulin, Za Federika Benkovića, Peristil, 1961, 5. — T. Ionesco, Tre dipinti del Bencovich al Museo Brukenthal di Sibiu, Arte veneta, 1966. — R. Pallucchini, Postilla al Bencovich, ibid. — M. Gregori, Un dipinto del Bencovich a Crema, Paragone (Milano), 1977, 323. — K. Prijatelj, Novi podaci o našim baroknim »schiavonima«, Bulletin JAZU, 1981, 1. — *Isti*, Otkriće značajnog Benkovićeve djela u Francuskoj, ibid., 1983, 1. — P. O. Krückman, Federico Bencovich 1677—1753, Hildesheim 1988. — A. Brajder, Tragom Benkovićeve slika u dvorcu Pommersfeldenu, Peristil, 1991, 34. — R. Tomić, Novi podaci o Federiku Benkoviću, Kolo, 1992, 4. K. Plj.

BENKOVIĆ, Ivan, slikar (Rečica kraj Karlovca, 12. IV. 1886 — Chicago, SAD, 23. X. 1918). Gimnaziju završio u Karlovcu, a Višu školu za umjetnost i umjetni obrt 1911. u Zagrebu (B. Čikoš-Sesija, M. Cl. Crnčić). Iste godine nastavlja studij na Akademiji u Beču, sljedeće godine u Parizu, a potom odlazi u Ameriku. Preporukom N. Tesle zapošljava se u New Yorku kao ilustrator novina »Hrvatski svijet«, a u Chicagu ilustrira tjednik